

עזרת קהין

כתב עת לשימור ותיעוד ההווי והנגינה היהודית האותנטית

עמ' 3

אלטרס ערב יום כיפור ניגון.
- הניגון הנורא לערב יום
הקדוש בחצה"ק קאסאן

עמ' 3

"יעלה תחנונינו"
ניגון המיוחס לבעל שם טוב הקדוש

הגה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זיע"א

עמ' 11

"זיאתיד"
ניגון "טל תחיה" בשנות
מלחה"ע הראשונה.

מאמר
היסטורי

היושב המפורסם ר' מרדכי פעלץ ז"ל בחצה"ק בעלזא -
מפרי עטו של הרה"ג ר' עקיבא אשר פאדווא שליט"א,
מתוך ספרו "אר"י שבחבורה", שיופיע בקרוב במהדורה חדשה

בס"ד

ארבעת המינים המרכזית • תנובה - גני גאולה

רחוב חירם 1 פינת שמגר בביהמ"ד קעכניא (צמוד לצומת ירמיהו)

כל ההכשרים
כל המותגים
כל הרמות

**מובחר
שבמובחרים**

**די שטענסטע
און די פעסטע לולבים**

לולבי בנדיקט
אתרוגים מרוקאים - בנדיקט
מחלקת V.I.P.
לולבים עם קנעפל מיוחדים
הדסים צפתיים פתוחים למין אחד אחד
רעכישע קישיקלאך

**די שטענסטע
און די פעסטע אתרוגים**

**כתוח מצום גדליה
עד חג הסוכות רצוף!**

בית
הודאה
במקום

מזום גדליה
עד ערב י"ט
כל יום רצוף
עד 12 בלילה.

ערשיק
וערשיק
עד 1 בצהריים.

מוצשיק
ומוצאי יוה"ק
עד השעה 1
בלילה

ערב חג הסוכות
עד אחרון
הלקוחות

מקום מרווח וממוזג

מכבדים אשראי | משלוחים עד הבית!

שמחה אורלינסקי

050-410-66-88

מבית: קרוין ייזום והפקת אירועים 050-410-66-88 4106688@GMAIL.COM

עתיקין

הגיליון יו"ל ע"י מכון "עתיקין"

רחוב חיד"א 7,
בית שמש, ארץ ישראל.

טלפון: 055-6762069

מייל המערכת: atikin.negina@gmail.com

עורך ראשי: הרב בנימין נויפלד

עורך משנה/תוכן: הרב שמואל קליינמאן

חברי המערכת:

הרב יאיר וינשטוק, הרב אהרן לנדא, הרב יצחק
קרימילובסקי, הרב חיים ישראל טסלר, הרב אלימלך
צוויבל, הרב מרדכי שלמה ברים, הרב דוד ברים, הרב
אליעזר מאיר חמניצקי, הרב חיים קעניג

עימוד ועיצוב: יצחק גלבר

Y0527130217@gmail.com

עיצוב גריד: כ. אלטמן

chevy800@gmail.com

לפירסום והפצה: a5806334@gmail.com

להורדת לולאה של כל הניגונים המובאים בגיליון זה

לחץ כאן

להלן לינקים להורדות הגיליונות הקודמים

להורדת גיליון "עתיקין" מספר 1 - שבת שקלים

לחץ כאן

להורדת גיליון עתיקין מספר 2 - לפורים

לחץ כאן

להורדת גיליון עתיקין מספר 3 - לפסח

לחץ כאן

להורדת גיליון עתיקין מספר 4 - ל"ג בעומר

לחץ כאן

להורדת גיליון עתיקין מספר 5 - שבועות

לחץ כאן

להצטרפות לקבלת הגיליון

לחץ כאן

או שלח מייל:

atikin.negina@gmail.com

להסרה מרשימת התפוצה לחץ כאן

לשמיעת הניגונים בקו "עתיקין":

בארץ ישראל: 076-5980343

בארה"ב: 718-540-9375

באירופה: יפורסם בימים הקרובים

ברכה מיוחדת

קובע לעצמו ידידי היקר

האברך כמשמעו

בנש"ק הרה"ח ר' שמואל זלמן הכהן קליינמאן שליט"א

מע"ת בארא פארק

הגיליון הנוכחי נזקף כל כולו לזכותו, הוא הגבר שלקח זאת על עצמו
והתמסר כל כולו במסירות נפלאה ביותר, בהכנת וכתיבת המאמרים,
אסיפת הניגונים וכל מה שמסביב.

ישלם לו השי"ת כפעלו הטוב, להתברך בגמר חתימה טובה, בשנה טובה
מבורכת ומאושרת בכל מילי דמיטב ברו"ג בשפע רב עד בלי די.

כעתירת

בנימין נויפלד

עורך ראשי

לעילוי נשמתו הטהורה

של הגה"ק, מושיען של ישראל,

כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק

מדין רבי משה יצחק בן רבי נפתלי אלימלך זיע"א

נתבקש לשיבה של מעלה בעיצומו של יום הכיפורים תשל"ז

נתרם על ידי הר"ר ראובן הלר הי"ו

זכותו הגדולה של רביה"ק יגן בעדו להתברך

בגמח"ט ובהצלחה בכל העניינים

סט מחזורי מפואר עוז והדר

עיצוד מפואר • ביאורי מילים • הלכות והנחיות
להשיג בגווי חום או כסף

מהדורת
כיס
גובה 14 ס"מ

עיצוד מפואר • ביאורי מילים • הלכות והנחיות עם מראי מקומות

מרכז הזמנות:
1800 22 55 66

דבר העורך

ובשם הרה"ק המוהר"ן מברסלב זיע"א אומרים, בכיה ר"ת בשמך יגילון כל היום. שכן גם הבכיה בימי ר"ה ויוהכ"פ צריך להיות מתוך תקווה שמחה ובטחון, שכן בימים אלו זוכים אנו להתחלה חדשה בהמלכת הקב"ה עלינו ולמחילת העוונות. **לענייננו**, מכל זה אנו רואים עד כמה חשובה היא שימת ההדגש על עבודת הנגינה, אשר קרובה היא להיכל התשובה כידוע, וכן על עבודת התפלה, להכיר וללמוד את הנוסח הנכון של הציבור איתם אנחנו מתפללים, להשכיל למצוא את הניגונים הנכונים, שהציבור, אותם אנו מייצגים, שיתעוררו יחד אתנו ויוכלו גם הם להשתתף בתפלות והניגונים בלב שלם ובנפש חפה זוהי החכמה, להביא את ציבור המתפללים שיתעוררו גם הם, עד שיהיה זה בבחינת אור חוזר, שיביאו גם הם את הבעל תפלה להתעורר ולהתאמץ יותר בתפלתו. - (ובדידי הוי עובדא, השנה הזאת, כאשר אני זוכה לגשת בבית המדרש "באר ישראל" הנ"ל, בו אני משמש כש"ץ קבוע בימים הנוראים, בחגים, בשבתות מברכין וכדו', ומתפללים בו חסידי גור לצד ציבור מהכלל חסידי, וְהַנוֹסח הגוראי, ובמיוחד ב"אבות" בשמו"ע, שונה מהנוסח הרגיל של ציבור הכלל חסידי, מאידך יש את הפיוטים כגון "ונתנה תוקף" וכדו' שהציבור הכלל חסידי רגיל בו, ולא שייך מאידך גם לוותר עליהם בגללם). - זה הזמן להתכונן לעבודה הזאת בהכנה דרבה, ואנו תקווה שכאן בגיליון תמצאו את מבוקשכם בעבודה הנעלית הזאת.

"למנצח על השמינית" - זוכים אנו עתה בסייעתא דשמיא להגיש לציבור הקוראים החשובים את הגיליון השמיני במספר, שיו"ל לקראת יום הכיפורים שיחול בעוד ימים ספורים. מקווים שהעבודה והיגיעה הרבה שהושקעה בגיליון הנוכחי, כבגיליונות הקודמים, יעשו פרי וציבור הקוראים יהנה ויתענג על הניגונים הקדושים המובאים בגיליון דנן. וכאן המקום לבקש סליחה, מהקוראים החשובים, ששלחו חומר חשוב מאוד, אך מפאת קוצר הזמן וכו', לא הסתייע בידנו להכניס את הכל. מה גם שאחת מהעבודות הקשות שעלינו, זה לבחור את הניגונים המתאימים, דהיינו מה כן להכניס ומה לא. כי קיבלנו פניות רבות מהקוראים, שכאשר מעמיסים את הגיליון בניגונים רבים, קשה להספיק את הכל. ויותר מכך, מרוב העניין שהציבור רוצה לגלות בניגונים, אינם מספיקים לקרוא הכל. ו"תפסת מרובה לא תפסת". מאידך כאשר אנחנו מסתכלים על האוצר שנשאר מאחור, אומרים אנו בלבנו, חבל, אך עוד חזון למועד, אי"ה.

כאן המקום להודות שוב, לחברי המערכת הנכבדים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. **הרב אליעזר מאיר חמניצקי הי"ו**. הרב פנחס פניניע שטיינאווארצל בנש"ק הי"ו. בנש"ק הרב שמואל קליינמאן הי"ו העומד לימיננו בעצה באומר ובמעש. ידידי היקר הרב אורי בלוי הי"ו. החוקר הנודע הרב דוד מאיר רוס הי"ו. הרב יאיר ויינשטוק הי"ו - ספרא רבא. הרב אהרן לנדא הי"ו. הרב יצחק קרימילובסקי הי"ו. הרב דוד ברים הי"ו. הרב אברהם יעקב טיילור הי"ו. הרב אליעזר זאבערמען הי"ו. הרב חיים הערש אייזנבאך הי"ו, ועוד רבים יקרים וחשובים שתורמים מזמנם ועוזרים בכל עת ובפרט להופעת גליון זה. ויה"ר שנזכה כולנו יחד, חברי המערכת וציבור הקוראים, עם כל עם ישראל, שיתקבלו תפלותינו ברחמים וברצון, ושנוכל להתפלל כדבעי, מכל הבחינות וקולנו יישמע במרומים, ונזכה כולנו לגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה.

בכבוד רב,
בנימין נויפלד
עורך ראשי

עומדים אנו ימים ספורים לפני יום הדין, יום הכיפורים הבא עלינו לטובה, בו נזכה לכפרת עוונות, כל אחד ואחד עסוק בחשבון נפשו, בתפלות ותחנונים, לזכות לשנה טובה ומתוקה, שנה של נחת, בני, חיי ומזוני וכו'. - ומאידך החזנים, בעלי התפלה והמנגנים עסוקים בהכנת ולימוד התפלות ליום הקדוש והנורא הזה. כאשר חלק גדול מלימוד התפלה, נסוב אודות הנוסח המדויק של פיוטי ופרקי התפלה והניגונים שיושרו במהלך התפלות. - וידוע גם מה שמובא בספרים, שעל החזן להקפיד לא לשנות מהנוסח ואף לא מהניגונים שהציבור רגיל בהם. כדאיתא במהרי"ל בהלכות יום כיפור "שאינ לשנות מנהג המקום בשום ענין אפילו בניגונים". ובספר תולדות יעקב יוסף פרשת כי תצא כתב "שגור בפי המתפללים בימים נוראים לומר שגם הניגון הוא מסיני" ומסיים "והאמת כך הוא". והמקור הוא ברמ"א הלכות יום כיפור או"ח סימן תרי"ט סעיף א. וכתב המג"א שם והובא גם במשנה ברורה סק"ז, "כי על ידי זה מבלבל דעת הקהל".

בנוסף ידוע הרי העסק הגדול אצל הצדיקים בחצה"ק, בכל הדורות, אודות הניגונים השונים שיושרו במהלך הימים הנוראים, זה בכה וזה בכה. ויש להתבונן בזה, האמנם כל כך חשובה היא עבודת הנגינה, בעומדנו למשפט לפני מלך קל רם ונישא ביום הדין? **נודמן** לי אתמול יום שבת קודש "שבת שובה", בעת רעווא דרעווין, לשמוע את דברי הגה"ח, פה מפיק מרגליות הרב מנחם מנדל פומרניץ שליט"א, ריש מתיבתא "עוז והדר", בבית מדרשו "באר ישראל" שבבית שמש. שדיבר ארוכות על העניין של "זדונות נעשות לו כזכיות", ובבואו להסביר את הדרך בה יהלכון, לזכות לתשובה מאהבה, הביא את הסיפור דלהלן, סיפור מאלף לכל אחד ואחד, ובמיוחד לנו בעלי התפלה ובעלי המנגנים, ואמרתי בליבי שראוי לשתף את "קוראי העתיקין" עם הסיפור הנפלא הזה.

להגה"ק הצמח צדק זיע"א הזדמן פעם לדבר לפני חיילי הצאר "הקנטוניסטים" לפני הימים הנוראים. הצמח צדק החל את דבריו אל התינוקות שנשבו, בדברי חיזוק היוצאים מתוך לבו הטהור, על מושגים של "עולם התשובה", שצריך לבכות ולהתחנן אל הקב"ה שיסלח לנו, וכה המשיך את דבריו, מתוך רגש ובכי. עד שפנה אחד החיילים אל הצמח צדק ואמר: רבי, ברצוני לשאול שאילה. שאל נא בני, ענה לעומתו הצמח צדק. התחיל החייל את שאלתו בדברי הקדמה וכה אמר: אותנו החיילים מלמדים, שכאשר נכנסים לכבוש עיר או מדינה, נכנסים בצורה מסודרת, בקומה זקופה, עם מוראל גבוה "מיט א קוראזש" תוך כדי שירת "מארש" על ידי התזמורת הצבאית! - כי עם מתח ולחץ עם פנים נפולות מבכי, לא שייך לכבוש אפילו כפר. - אותו דבר, המשיך החייל את דבריו בנוגע למה שהרבי מדבר אתנו פה עתה על יום הדין. שמענו את דברי הרבי, אבל אנחנו, בכדי שנוכל להתחזק במצבנו אנו, צריכים לשמוע משהו מסוג אחר. שהרבי ינסוך בנו דברי תקווה.....

דבריו מצאו חן בעיני הצמח צדק, שהחל מיד עם דרשה מסגנון אחר, בדברים שיתאימו לתינוקות שנשבו אלו, והחל להסביר את מהות החג של ראש השנה, ששונה הוא מכל ראש חודש. שכן ראש השנה פירושו משהו חדש לגמרי, שכלולים בו כל חודשי השנה. ושזה כמו לכבוש עיר חדש, שכן הענין של ראש השנה הוא, המלכה חדשה של הקב"ה "שתמליכוני עליכם" ואת זה עושים מתוך שמחה ובטחון "כי חדות ה' הוא מעוזכם" וכו' וכו'. (ועיין מזה במאמר "תקעו בחודש שופר" לאדמו"ר הזקן זיע"א, ליקוטי תורה לראש השנה, דף נ"ג - ובפירוש המאמר ב"חסידות מבוארת" של מכון אליעזר יצחק). וידוע גם מאמר חז"ל, מוציא אסידים בכושרות, אל תיקרי בכושרות, אלא בכי ושרות,

מפתח העניינים

מספר ניגון	נושא/ניגון
1.	ירצה צום עמך - הרה"ק מראפשיץ זיע"א
2.	ניגון דביקות ווארקא
3.	אלטר'ס ערב יום כיפור ניגון - קאסאן
4.	יעלה תחנונו - ברסלב, מיוחס לבעש"ט הק'
5.	ניגון יעלה תחנונינו לרבי יוס'ל טאלנער הי"ד
6.	ניגון "אמנם כן" דושינסקיא / ניגון לימים נוראים בביהמ"ד ביקאווסק / "פתחו לי" מונקאטש
7.	ניגון אדון עולם בעלזא / מאמר על הבעל תפלה "היושב" המפורסם ר' מרדכי פעלץ ע"ה.
8.	"נחשב כצג באיתון" - סקווירא
9.	"ונתנה תוקף" ממרן הרב אונגר גאב"ד חוג חת"ס ב"ב זצ"ל
10.	"היה עם פיפיות" לאמרי אש ממודז'יץ זצ"ל
11.	"ויאתיו", גור, ניגון ישן מפולין
12.	כי אנו עמך
13.	"היה עם פיפיות" - למרן הדברי שלמה מבאבוב זצ"ל
14.	המבדיל מוצאי יו"כ - בעלזא

לעילוי נשמת

ר' ישעיהו בן ר' יוסף גוטליב
נפטר בערב יום הכיפורים תשע"ז

להלן מספר אמצעי התרמה:

קוויקפי

פיפאל

נדרים פלוס

או דרך חשבון בנק: בנק הדואר (בנק 9) | סניף 01 | חשבון - 23007924 | ע"ש אהרן לנדאו

#1

ירצה צום עמך -

הרה"ק מראפשיץ זי"ע"א

לחן קודש המיוחס אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע. מושר על הפיוט "ירצה צום עמך" (מתוך סליחות לערב יוהכ"פ) בסעודת ערב יום הקדשו בהתעוררות גדולה, כפי שמקובל שהרה"ק מראפשיץ זי"ע היה שר "ירצה" עם הניגון הזה, וכן נהג אחריו בנו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע, וכן נהגו גם אחריו ממשיכי דרכו מחצרות דזשיקוב וראזוואדאוו. כמו"כ מושר הניגון בחצרות הקודש מצאצאי הרה"ק מראפשיץ בעיתות רצון והתעוררות, כפי שיובאו להלן.

והנה לפניכם הניגון מושר על הפיוט "ירצה" (1-1) מתוך האלבום "והראנו בבנינו" (השני מהסדרה המפורסמת "ניגוני בית דזיקוב", מושרים ע"י מקהלת חסידי ויז'ניץ, בניצוחו ועיבודו של ר' משה מרדכי "מונה" רוזנבלום). והנה כאן (1-2) לפניכם הניגון מושר בנעימות רב ע"י ידידינו הבעל מנגן ר' מרדכי וואלף לאנדא הי"ו, בחופה אצל צאצאי הרה"ק מראפשיץ זי"ע. והנה גם הקלטה ישנה מפי (1-3) ר' לייזער אונגער ע"ה.

עבודה נפלאה ומיוחדת במינה הי' שירת הניגון אצל האדמו"ר ר' יודאלע מסטוטשין זצ"ל, כשהיה חוזר שוב ושוב על הניגון מספר פעמים, בדביקות ובהתלהבות נוראה. ולפלא היה בשנתו האחרונה לחייו עלי אדמות והוא בן תשעים שנה, בהושענא רבה שנת ה'תשמ"ב - פחות מג' שבועות לפטירתו (ט' חשוון) - התחיל לשיר בנענועים השני את הניגון זה, וזאת היתה הפעם היחידה ששר ניגון זה על הנענועים, וכדרכו בקודש שר את הניגון בלהט אש קודש עם הראפשיצער תנועות הידועות "האך האך האך". הקשיבו כאן (1-4) להקלטה הנדירה מהנענועים האלו, שומעים קולו בקודש מתחנן כעבדא קמא מרי' בדמעות ותחנונים!

ר' יודאלע זצ"ל בדרכו מביהמ"ד לסוכה ביום הושענא רבה אחרי עבודת התפלה

כמו"כ נהוג בחצה"ק סטוטשין לשירת את הניגון על "היום הרת עולם" בראש השנה. כפי שתשמעו כאן (1-5) מפי הרה"צ ר' יחזקאל וואגשאל ז"ל מלאנצהוט.

בחצה"ק באבוב נהוג לשיר את הניגון על "מנוחה ושמחה" ביו"ט שחל להיות בשבת ובשבת חוה"מ, כן נהג כ"ק האדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב זצ"ל. אמנם בנו ממשיך דרכו כ"ק האדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצ"ל - שכידוע הי' דבוק מאוד בהרה"ק מראפשיץ זי"ע - הי' שר ניגון זה על מנוחה ושמחה בכל שבת.

#2

ניגון דביקות - ווארקא

ניגון דביקות והתעוררות עתיק יומין מחצה"ק ווארקא, מושר בחצה"ק אלכסנדר בשולה"ט בערב יום הקדוש. חסידי אלכסנדר היו מספרים שהיה זה "עסק גדול" אצל האדמורי"ם זצ"ל בעת שירת הניגון אצל הטיש. הקשיבו לניגון (2-1) מתוך אלבום שהוציאו חסידי אלכסנדר ארה"ב, ותוכלו לקבל מושג על

מה מדובר, שכן תנועות הניגון מביעות בקשת רחמים ותחנונים. והנה גם הקלטה (2-2) מהניגון בחצה"ק אלכסנדר בני ברק. מושר בעת רצון, בשמחת צאצאי כ"ק אדמו"ר שליט"א, טרם יגש למצוות הריקודין, (וזאת במקום ה"גראמען").

בתווים של "גשורי" רשום על הניגון "כי אנו עמיד - ווארקא".

יצויין שבאלבום הנ"ל מחסידי אלכסנדר ארה"ב, רשום על הניגון: ניגון ווארקא שהגה"ק אבדק"ק אוסטראוו הי"ד (נכדו של הרה"ק בעל תפארת שמואל מאלכסנדר ואביו של האדמו"ר מאלכסנדר ארה"ב זצ"ל) היה שר על הפיוט "אליהו הנביא" בזמירות למוצאי שבת.

#3

אלטר'ס ערב יום ניפור ניגון

- קאסאן

הבחור הקדוש אלטר חיים שלמה ראטטענבערג הי"ד, בנו יחידו ויקירו של הרה"ק בעל אור מלא מקאסאן זי"ע הי"ד, היה בחור חריף ועילוי נפלא, שעל אף

הבחור אלטר הי"ד ליד אביו ה'אור מלא' הי"ד

עתיקין

(1-4) מושר בטוטו"ד ע"י ידידנו ר' אברהם לייב בורשטיין הי"ו מתוך האלבום שלו "תפלת יום כיפור"

(1-5) הרה"ח ר' נח גאלדבערג הי"ו, ששר את התנועה במדויק, איך ששמעו מרבו ר' בן ציון אפטער זצ"ל.

#5

ניגון יעלה תחנונינו לרבי יוס'ל טאלנער הי"ד

ניגון התעוררות על "יעלה תחנונינו" שחיברו החסיד רבי יוס'ל (ואהליניץ) טאלנער הי"ד, חזן וראש המשוררים בחצר קדשו של מרן אדמו"ר הזקן רבי דוד מטאלנא זי"ע, מושר בחצה"ק טאלנא, בהתעוררות בליל יום הקדוש וכן בסעודה המפסקת. כשמסיימים עם "וואלאך" של רבי יוסל. הניגון מושר גם בחצה"ק סקווירא וראחמיסטריווקא.

לשם דבר היו תפילותיו לפני התיבה של החזן הק' רבי יוס'ל טאלנער הי"ד ב'קלויז' הגדול של מרן אדמו"ר הזקן מטאלנא זי"ע, היה ניגש לתפילת ערבית ומוספין של הימים הנוראים, ר"ה ויוהכ"פ. כאשר חברי מקהלתו מסביבים אותו כחומה. ותיקי חסידי טאלנא היו מספרים, שמי שלא שמע את ר' יוסל משורר את ניגוניו או בעברו לפני התיבה, ובמיוחד בתפילות הימים הנוראים, לא שמע ולא ראה מימיו עבודת הבורא בשלימות מהי. במיוחד היו מציינים את נוסח סדר ה'עבודה' שלו במוסף של יום הקדוש, וכן בתפילת "נעילה". גם אלו היהודים דרי טאלנא, שלדאבון לב התרחקו מדרך התורה והמצוות, היו באים לבית המדרש לשמוע אותו, וליבם היה נמש ונכנע בעת ששמעו אותו, אם כי באו רק בשביל ה'רינה' ולא בשביל ה'תפלה'.

בחצה"ק טאלנא נהוג לשיר הניגון הזה גם במעמדי 'קבלת פנים' שלפני החופות

בשמחות בחצה"ק, וכופלים כמה פעמים כל בבא בניגון בהתעוררות רחמים, גם בחצה"ק סקווירא משוררים ניגון זה במעמדי קבל"פ.

ניגון זה הביאו מאוקראינה הרה"ח ר' חיים אייזיק קראסניאנסקי ע"ה שהסתופף בצל הרה"ק רבי דוד מזלאטיפאלי זי"ע, שגם בחצרו הסתופף רבי יוס'ל טאלנער הי"ד בסוף ימיו (כידוע הסתופף ר' יוסל טאלנער בחצרות נוספות ועל כך תבוא אי"ה מאמר מורחב על רבי יוסל ופעליו, בגיליונות "עתיקין" הבאים). רבי חיים אייזיק ע"ה נהיה לתלמידו המובהק של ר' יוסל שגם הדריכו בתורה ויראה. בשארית ימיו התגורר ה' חיים אייזיק ע"ה זכה לצאת מרוסיא ועבר להתגורר בארה"ב, היה בא פעמים רבות לשיכון סקווירא, ולימד שם הרבה מניגוניו של ר' יוסל, בתוכם: 'ברוך קל עליון' 'אתה נגלית' 'גשם' ועוד, וכן את הניגון הזה.

והנה הוא לפניכם מושר בחצה"ק סקווירא (05-01). והקלטה נוספת (05-02) מחסיד סקווירא שמשורר את הניגון עם התיבות של יעלה תחנונו. והנה גם הניגון (05-03) בנגינת פסנתר מתוך האלבום "ניגוני חסידי טאלנא 3". והנה גם (05-04) קטע מר' חיים אייזיק ע"ה.

#6

ניגון "אמנם כן" דושינסקיא / ניגון לימים נוראים בביהמ"ד ביקאווסק / "פתחו לי" -

מונקאטש

בבית המדרש דקה"ק בית יוסף צבי דושינסקיא מושר ניגון יפה מאוד, על הפיוט "אמנם כן יצר סוכן בנו" בליל יום הקדוש. והניגון מאוד מותאם

(צוגעפאסט) לליל יום הקדוש ובמיוחד לפיוט הזה, הפאלים הראשונים מעוררים מחשבות של תוגה על העבירות שבידנו ושצריך לחזור בתשובה, לעומת הפאלים האחרונים שמעוררים מחשבות של חיזוק ואמונה בסליחה ומחילה, לה אנו זוכים ברוב רחמיו וחסדיו בליל הקדוש הזה. הקשיבו נא לניגון (06-01) מושר ע"י האחים וויינברגר הי"ו, ותבינו במה מדובר.

- הפאל הראשון מתחיל בכעין 'תזכורת' אי ווי, וויי וויי, אמנם כן, מ'דארף תשובה טוהן (צריך לחזור בתשובה).
- הפאל השני ממשיך לתבוע, מ'אה אה אי וויי, מ'אה אה אי וויי..... מ'דארף דאך טאקע תשובה טוהן.....
- התביעה מתחזקת בפאל השלישי, אי ווי, יו יו יו, וואס וועט זיין? (מה יהיה?).....
- ובפאל הרביעי התנועה משתנית, ומתחלת בכעין קריאת חיזוק "אי וויי - זייט זיך נישט מתייאש (אל תתיאש) אי וויי, אי וויי.....
- והפאל החמישי מסיים את הניגון בקריאת בטחון, כך אלוקינו בטחוננו..... הקשיבו ותבינו.

כאמור הניגון מושר בדושינסקיא עשרות בשנים. טובי בעלי המנגנים והידענים שבקהלה ניסו להתחקות אחר מקור הניגון ולא הצליחו, מה גם שהיתה להם ההרגשה שחסר משהו בפאל הראשון. - עד שבסייעתא דשמיא, הגענו למערכת "עתיקין" שדרכה זכינו להתקשרות של כל טובי בעלי המנגנים והידענים, מכל חצרות הקודש. ואודות לכך אנו יודעים כעת על מוקמות נוספים שמכירים ושרים את הניגון היפה הזה.

ובכן ממשפחת בעלי המנגנים, משפחת גליק המפורסמת, נצר למשפחת הרה"ח ר' שמשון פישער ז"ל, הבעל תפלה הנודע מה"שיעף שוהל" בווינה. שמענו שהניגון מוכר להם ובמשפחתם שרים את זה על

#7

דרור יקרא, ולדבריהם מקורו של הניגון 'לכאורה' מצאנו וחיברו המלחין הנודע ר' אביש מאיר בראנדסדארפער ע"ה.

"יתכן שהניגון הובא לדושינסקיא, ע"י משפחת פישער, תלמידי המהרי"ץ דושינסקיא זיע"א, (כי הלא הם היו אלו שהעשירו את הקהלה הזאת בניגונים הרבים שהכירו ושמעו מאביהם ז"ל, והם גם השרישו את כח הנגינה שקה"ק דושינסקיא התברכה בו כידוע ומפורסם בשער בת רבים בליעה"ר). והנה הקלטה (06-02) מפי ידידנו הרה"ח ר' הערשל גליק הי"ו, מלאנדאן הבירה, שהואיל בטובו להקליט את הניגון במיוחד לטובת קוראי עתיקין, וכאן תשמעו את הפאל הראשון לנכון.

הובא גם לידיעתנו שהניגון מושר בימים הנוראים בבית המדרש "ביקאווסק" בלאנדאן, של שושלת הרבנים היחסנים המפורסמים לבית "פינטער". זאת גם שמענו שהניגונים המושרים שם, מקורם בדר"כ מחצה"ק צאנז, אך מפאת קוצר הזמן לא עלה בידנו לברר את הדברים לאשורם עם המשפחה הרוממה הזאת. - יושלם כנראה ובתוספת ביאור, בגיליונות הבאים של "עתיקין".

הניגון מושר גם בחצה"ק מונקאטש על "פתחו לי" בימים טובים, והנה הקלטה (06-03) מפי הבעל מנגן ר' ברוך לעבאוויטש שיחי, ששר זאת באחד הזיצן של "יאקאב'ס חבריא" הנודעים לתהילה.

דער מיטעלער בעלזער רב

ניגון אדון עולם בעלזא / מאמרו על הבעל תפלה "היושב" המפורסם ר' מרדכי פעלץ ע"ה

רב את לבם לאביהם שבשמים

אחד מגדולי וחשובי החסידים בחצר הקודש בעלזא היה היושב המפורסם ר' מרדכי פעלץ ז"ל יד ימינו של כ"ק מרן מהרי" ע"ע דער מיטלער בעלזער רב.

בנוסף להיותו תלמיד חכם גדול מתמיד וגם עסקן שפעל רבות ללא ליאות לצורכי הכלל ובפרט, היה רבי מרדכי מחונן בכומר רב כבעל תפלה ובעל מנגן, ואף שימש כבעל תפילה בימים הנוראים בבעלזא אצל מרן מהרי" ע"ע. רבים הזילו דמעות בשמעם את תפילותיו שנאמרו בהשתכחות הנפש ובמתיקות נפלאה[1].

פעם בליל יום הכיפורים עבר מרן זי"ע לפני התיבה לתפלת "כל נדרי" ותפילת ערבית כנהוג, ואחרי התפילה פנה אל רבי מרדכי וכיבד אותו לשיר "אדון עולם", והגדיל את המשימה שהטיל עליו באמרו: "זאלסט זינגען אַזא ניגון אז די הערץ זאלען שרייען און גליסטן צו גאט ב"ה[2]!" (= תנגן ניגון כזה שיעורר בלבבות השומעים נהימה ותשוקה וערגה להידבק בהשם יתברך!)[3]

חזקה על שליח נאמן כמוהו שקיים שליחותו, ועד היום הזה שרים בבעלזא בליל יום הכיפורים "אדון עולם" אחרי תפלת ערבית בדביקות ובהתלהבות עצומה באותו ניגון ששר רבי מרדכי באותו ליל יום הכיפורים, והנה הוא לפניכם מתוך "לחיים טיש" של ידידנו הרה"ח ר' יוסף משה כהנא שליט"א (-07-01)[4].

[הערת המערכת: הניגון הקדוש הזה על "אדון עולם" מושר גם בחצה"ק סאטמאר, בליל יום הקדוש אחרי תפלת ערבית. וכידוע הסתופף מרן ה"וואל משה" זי"ע

מסאטמאר אצל הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, וכמו"כ גם מרן ה"קדושת יום טוב" זי"ע (אביו של ה"וואל משה") היה נוסע אל המיטלער בעלזער רב זי"ע, וייתכן שהביאו את זה משם].

בואו שערינו בתודה

עוד ניגון שמנגנים עד היום בחצר הקודש בעלזא בזכותו של רבי מרדכי פעלץ הוא הניגון המסורתי לפסוקים "שאו שערים ראשיכם" ששרים בעת שמחזירים את ספרי התורה לארון הקודש אחרי ההקפות בליל שמיני עצרת ובשמחת תורה. הניגון הוא בעצם "מארש" מוזיקאלי ששמע רבי מרדכי בהיותו בוויען והביאו עמו לבעלזא והתאימו לפסוקי "שאו שערים" [5] והנה הוא לפניכם (07-02), מושר בטוטו"ד ע"י ידידנו, הבעל מנגן המפורסם, הרה"ח ירמי' דמן שליט"א, מתוך האלבום "אושפיזין עילאין" ניגוני בעלזא לחג הסוכות ושמחת תורה..

יצוה צור חסדו

מנהג רבותינו הקדושים לבית בעלזא הוא לשיר בסעודת רעוא דרעוין את הזמר "יצוה צור חסדו", והמנהג הוא שרבותינו הקדושים אומרים תחילה בקול את הקטע הראשון, החסידים חוזרים אחריהם ואז שרים בית של ניגון קבוע. כך ממשיכים שוב בקטע השני: "ברוך הוא אלוקינו", והשלישי "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו", וכן הלאה, כאשר אחרי כל קטע שרים את המשך הניגון המקובל על אופניו.

חסידים מספרים, שניגון המקובל מקורו מיסודו של רבי מרדכי. אלא שבענין זה סיפר הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ ז"ל בשם הבעל תפלה המפורסם החסיד רבי יעקב בעריש ז"ל, שהעולם סוברים שהוא הנהיג בבעלזא לשיר בניגון זה דייקא, אך בעצם לא כן היה, אלא הענין הוא שלרבי מרדכי פעלץ היתה 'חזקה' לזמר איזה שיר בין החרוזים, ובדרך כלל היה משנה ומחדש את השיר ולא שר ניגון קבוע בכל שבת. והניגון האחרון ששר לפני פטירתו מן העולם נקבע בקביעות

על הנוסח שלו של "ונתנה תוקף" בעת סעודת פורים, שהלא יום כ"פורים" הוא. הקשיבו לנעימת קולו ולנוסח המיוחד, היאך שהוא מפרש את הקילים בהטעמה מיוחדת כל מילה ומילה.

#10

היה עם פיפיות

לאמרי אש ממודז'ץ צ"ל

בגיליון עתיקין מס' 6 לשבת סליחות שעל"ט, במאמר על "מלך" של זיידל רובנר, שבחצ"ק מודז'ץ שרים חלק מהיצירה על "גשים" בתפלת "היה עם פיפיות", הזכרנו את מרן האמרי אש צ"ל, שכיבד את הרה"ח ר' איצ'ה ליפא פישביין ע"ה לזמר את הקטע של "גשים". מאחר והאמרי אש היה שר לבדו את יצירתו החדשה שהלחין כל שנה על "היה עם פיפיות". בחרנו להביא לקוראים את יצירתו של האמרי אש על "היה עם פיפיות" משנת תשכ"ז. והנה הוא לפניכם (10-01) מפי ר' בן ציון שנקר ע"ה, שקורא לזה "ניגון אמנם כן" (ייתכן שר"צ שר את זה על אמנם כן). מאידך ר' בן ציון, בחר גם לקרוא ליצירה הזאת "האופרה הקטנה". והנה גם (10-02) מפי החזן המפורסם ידידנו ר' יעקב מוצן שיבדלח"ט. הקלטה מתוך טיש יאהרצייט במודז'ץ.

יצוין שבשונה משאר חצרות הקודש, שנהוג לשיר על "היה עם פיפיות" ניגון שכל כולו בנוי על רגש, כנדרש לתפלה הרוממה והנוראה הזאת. בחצ"ק מודז'ץ (כמו בחצ"ק גור) נתנו פירוש אחר לתפלה הזאת, כדרכם בקודש של החצרות הפולניות, לפרש את הפיוטים ביצירות ארוכות, כאשר כל קטע מהתפלה מקבל דגש מיוחד בהתאם לפירוש המלות. (בגור למשל, הדגש

#8

נחשב כצג באיתון - סקווירא

ניגון-נוסח קדוש שנוהגין בחצ"ק סקווירא לאמר על הקטעים שפותרים את הפיוטים מוסף יום הקדוש "נחשב כצג באיתון - היום בפתח ספרים - משטין בכבל אסור". ניגון שמעורר רגשות קודש. הרה"ק מסקווירא זי"ע הרבה לדבר בגודל קדושת ניגון זה, והיה רגיל לספר בשם זקנו הרה"ק ר' איצ'ק'ל סקווירא'ר זי"ע שהתבטא, שניגון זה שרים המלאכים בשמים! - הניגון מושר בחצ"ק גם במשך השנה בעתות רצון והתעוררות מיוחדים.

כאן תשמעו (8-1) הניגון מושר ע"י חסידי סקווירא בתקליט "נוסח ימים נוראים", וכאן (8-2) תשמעו הניגון מושר בנעימות ע"י בעלי המנגנים מחצ"ק במעמד קבלת פנים בשמחת בית סקווירא.

#9

ונתנה תוקף

ממן הרב אונגר גאב"ד חוג חת"ס ב"ב צ"ל

ידועים ומפורסמים הם תפלותיו החמות והנעימות של מרן הרב יצחק שלמה אונגר זצ"ל, תלמידיו הרבים יספרו בהרגשות ויתרפקו בדמעות, בהיזכרם בעבודתו הקדושה, בגשתו כשליח ציבור בימים הנוראים, שכן יודע נגן היה הרב אונגר זצ"ל וקולו נעים וערב, והיו בו "כפשוטו" כל המעלות הנדרשים מהחזנים ובעלי התפלה.

והנה לפניכם הקלטה מהנוסח שלו על "ונתנה תוקף" (9-1), שכן הרב אונגר היה נוהג גם ביום הפורים לחזור

יום הכיפורים כדי לשמוע את תפילתו (הרה"ח ר' שמעון שיף במכתבו למערכת "אור הצפון" קובץ טו בשם חותנו זקינו ר' יאשע). וראה עוד אודות נסיעותיו של הגאון מטארניפול להסתופף בצל מרן מהר"י זי"ע להלן מדור ה' בערכו.

[2] בענין השימוש בכינוי זה זה נראה לי מענין להעתיק מתוך ספר "עמק טוב" שחיבר הרה"ג ר' יהושע העשיל גרובער ז"ל מבעלזא - וויען (יצא לאור מתוך כתתב ידו בהשתדלות נכדו הרה"ח ר' נפתלי גרובער הי"ו - לונדון תשע"ד): "זכור את יום השבת לקדשו", אין זה ציווי, וכן מוכח מנקודתו, רק הכוונה שבכל עת זכורך השבת בפך, עליך לקדשו. וכן ראיתי מקדושי ישראל שהיו נוהגין בזה לומר תמיד "שבת קודש". וזה נראה לי הפירוש בזוהר הק' "מאן דאדכר למלאכ בעי לברכא ליה, מאן דאדכר לשבתא בעי לקדשא ליה". והענין כמו שראיתי מאדומ"ר זלה"ה [כ"ק מרן מהר"ד זי"ע] שבכל פעם שהזכיר השם בלשוניו אמר תיכף ב"ה [- גאט ברוך הוא], וזהו 'לברכא ליה', וכן בשבת 'לקדשא ליה' [- שבת קודש], כנ"ל.

[3] מרשימות כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע בפנקסו.

[4] לפי גרסה אחרת מדובר בניגון שבו שרים בבעלזא "שיר היחוד" בליל יום הכיפורים.

[5] מקובל מזקני החסידים.

[6] "אור הצפון" (קובץ ס"ט) מדור "ולעבדו בכל לבבכם".

[7] סיפור ידוע ומפורסם מפי זקני החסידים. וכן מספר הרה"ח ר' אברהם רינגל שליט"א ששמע סיפור זה מפי החסיד ר' גדליה פעלץ ז"ל, בנו של רבי מרדכי, בעת ביקורו בנאראל (מרשימות ידידי הרה"ח ר' אהרן אסטרייכער הי"ו). אולם יצוין, שיש שמספרים סיפורים דומים על בעלי תפלה מפורסמים אחרים בחצרות אחרות.

[8] מרשימות כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע.

גם על "האדרת והאמונה" הנאמר בתוך הפיוטים בשחרית ליוהכ"פ.

בחצרות החסידות, בעיקר בחצרות הפולניות, שוררו פיוט זה במארשים ייחודיים לפיוט, נביא חלק מהם. בחצה"ק מודו"ץ הלחינו האדמו"רים מידי שנה ניגון חדש, הנה לפניכם, אחד המפורסמים ביותר, ממרן האמרי שאול זצ"ל, מושר ע"י רב"צ שנקר. "אוי איז דאס געשמאק" הקשיבו (12-01) ולא תפסיקו לשוררו. והנה לפניכם (12-02) גם נעימה יפה של מרן האמרי אש זצ"ל, מנוגן ע"י התזמורת באחת החתונות בחצה"ק, בניצוחו של הרה"ח ר' אברהם בקנרוט הי"ו.

יוצאים מן הכלל, הם יצירותיו של ר' יענקל תלמוד ז"ל וממשיכו ר' לייבל גולדקנופף ז"ל מחצה"ק גור. בחרנו להביא שתיים מהם, הראשון מר' יענקל תלמוד שחיבר לשנת תשי"ח ואח"כ הלביש אותו על הללו את ה', ור' דוד וורדיגר שר את זה בתקליטים החביבים והמפורסמים שלו והנה הוא לפניכם (12-03).

הניגון השני שנביא לכם, זה וואלס כי אנו של ר' לייבל גולדקנופף ז"ל, שחיבר לשנת תשל"א, שזכה לפרסום רב ונהפך לנחלת הכל, כמו שאומרים 'נכס צאן ברזל של עם ישראל', וזאת בעקבות "מעמד סיום הש"ס" שהתקיים בשנה זו, כאשר הוולס הזה הושר אז ע"י מקהלת חסידי גור. - רבים ירימו גבות עיניהם ולא יאמינו שהניגון הזה אכן מגיע מחצר גור. עקב כך שהניגון מושר ומוכר כמעט בכל בית כנסת על פני תבל בכל שבתות השנה, על 'לכה דודי', 'קל אדון' וכדו'. רבים מחשיבים אותו בטעות ומשום מה, כניגון השייך לחצר סאטמאר, או משהו דומה. - הקשיבו (12-04) בבקשה.

וסיפר שהיה זה בתקופה שאחרי מלחה"ע הראשונה, בעת שעם ישראל שרויים היו בדיכדוך גדול מצרות המלחמה וכו'. והרה"ק ר' נחמיה'לה אלטר בן השפ"א זצ"ל, אחי הרבי האמרי אמת התפלל איתם באותו חג (על פי ההצלבות המדובר בשנת תרע"ט) ושרו אז את הניגון החדש הזה על "ויאתיו", ואת הפאל השלישי של הניגון שרו הילדים, מה שהביא את הקהל להתרוממות הנפש והתחזקות בשומעם את הילדים ואת יפי הניגון. "העזתי" סיפר ר' אהרן "ושמתי את היד על המחזור של אבא, שלא ימשיך הלאה (את שיבוץ המילים אחרי ויסלדו בחילה פניך וכו') עם הניגון, והראיתי בתנועת ידי לילדים שיחזרו בשנית על הפאל השלישי"

עם סיום התפלה, המשיך הסבא ר' אהרן לספר, אמר לי הרה"ק ר' נחמיה'לה: ס'איז געוועזן א חוצפה, אבער ס'איז גוט געוועהן (אם אמנם היה בזאת חוצפה אבל זה היה טוב!).

#12

כי אנו עמן

רבים הם מספור הניגונים שנתחברו על הפיוט "כי אנו עמן", שברובם יהיו מארשים או וואלסים - שכן הפיוט הזה, הרי בא לבטא את חיבת הקב"ה לעמו ישראל, אנו מאמירך ואתה מאמירנו. ואף בקהלות אונגארין של האויבערלענדער'ס, נהגו לומר פיוט זה בנוסח שמזכיר התרוממות ושמחה, כפי שזה נאמר עד היום בקה"ק בית יוסף צבי דושינסקיא (12-01), והנוסח הזה דומה לנוסח העממי הידוע. אך בשינויים קלים, שהופכים אותו לנוסח של שבח והתרוממות. אותו נוסח יאמרו

המיוחד, דהיינו הקטע הרגשי, יהיה על "גשים", אך כאמור במודו"ץ ב"גשים" עברו בכלל ליצירתו של זיידל רובנר). ולסיומה של היצירה, במודו"ץ כמו בגור, יבוא קטע "מארש". - ואם ברצונכם להבין את משמעות היצירה מול פירוש המלות, תצטרכו לקחת מחזור לידכם תוך כדי שאתם מקשיבים ליצירה הזאת (הערה: ולא כל אחד מסוגל להבין את זה, וד"ל).

#11

ויאתיו - גור

ניגון ישן מפולין

בעריכת והגשת: אליעזר מאיר חמניצקי

ידועים המה הניגונים המיוחדים בממלכת גור על "ויאתיו", והניגון הזה מיוחד שבמיוחד, חובר על ידי הרה"ח ר' העניך ליכטנשטיין ז"ל מלודז' פולין. וחודש בחצה"ק גור (11-01) בשנת תשנ"ח

הבעל תפילה בחצה"ק גור הרה"ח ר' אברהם נחום לב שיחי' מספר, ששמע מזקנו הרה"ח ר' אהרן לב ז"ל, שסיפר לנכדיו, שאביו הרה"ח ר' איצ'ה מאיר לב ז"ל (הנקרא איט'שע מאיר יודל'ס, שהיה עוד מן המשוררים במקהלת הרה"ק רבי הירש פארצאווער, ושימש כבעל תפילה אצל מרן השפת אמת ובהמשך) - הבעל תפלה בשטיבל הגוראי בלודז'. והיתה לו מקהלה גדולה, של טובי המנגנים בשטיבל, מבוגרים עם ילדים, ששוררו אתו את הניגונים בתפלות. - הקשיבו כאן (11-02) לשירה המרגשת של הפאל השלישי ר' אברהם נחום עם הקהל שהאזין לדבריו, בעת שסיפר את הסיפור.

#13

היה עם פיפיות

למך הדברי שלמה מבאבוב זצ"ל

יצירה יפהפיה שכל כולה רגש קודש ופירוש המלות על תפלת "היה עם פיפיות", חובר על ידי כ"ק אדמו"ר הדברי שלמה מבאבוב זצ"ל, ומשוררים אותו בשולח"ט של מוצאי יוהכ"פ, שנמשך שעות רבות בחצה"ק באבוב. - אין צורך להכביר במילין על מהות היצירה הזאת, כי הניגון הזה מדבר בעד עצמו. רק תקשיבו .....

הנה הוא לפניכם, משולח"ט במוצאי יום הקדוש (13-01) והנה גם בגרסה מוסיקלית מתוך האלבום "השיבם" מניגוני הדברי שלמה זצ"ל. אך דומה שלא שייך להעתיק לאולפן ההקלטות את האווירה המיוחדת בעת שירת הניגון בשולח"ט, הקשיבו ותשפטו אתם.

#14

המבדיל מוצאי יו"כ - בעלזא

כידוע שכל הניגונים שהושרו בעבר בחצה"ק בעלזא, ממקור קדוש יהלכון, מתלמידי הבעש"ט והמגיד הק' זיע"א, שכן בבעלזא. וידוע על כשלושים ניגונים מקובלים שהיו שרים בחצה"ק במהלך השנה. שכן ידוע מאידך שרבותינו הקדושים מבעלזא זיע"א לא החשיבו את ענין הנגינה והזמרה, ומרן המהר"ד זיע"א אף לא סבל כשהאריכו בנגינה וזמרה במחיצת קדשו והיה מזרז שיקצרו ויסיימו כבר בעת ששרו בתפלה או בעריכת השולחנות, ומי יבוא בסוד קדושים נבג"מ זיע"א. ברם כ"ק מרן המהר"א זיע"א, היה לו נעימת קול מיוחדת בתפילה ובנגינה. ולמרות פרישותו המופלגת של מרן הק' מכל עניני עולם הזה, בכל זאת היה לו חוש מיוחד ורגש רב לנגינה, וגילה קורת רוח והנאה, בשומעו בעל תפלה מעולה או בעל מנגן ומשורר בקול ערב ונאה. - בדורנו אנו ידוע בשער בת רבים עבודתו הגדולה של כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א בנגינה וזמרה שבכוחה לעורר ולרומם נשמת ישראל לאביהם שבשמים, והדברים עתיקין (עפ"י ציטוט מתוך "זמירות לשבת עם הליכות הצדיקים" - לקט מנהגים ועובדות מרבתינו הקדושים מבעלזא, שהו"ל הרה"ח ר' שלמה יעקב רינגל הי"ו מאשדוד)

על אחד משלושים הניגונים העתיקין בחצה"ק בעלזא נמנה הניגון הידוע ששרים בשולח"ט במוצאי יום הקדוש, שנקרא "המבדיל טיש" ע"ש הניגון. ומקובל בחצה"ק שאת הניגון קיבל הרה"ק השר

שלום מבעלזא זי"ע מרבו הרה"ק ר' שלמה לוצקער זי"ע שקבלו מרבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ובכתבי הרה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, מוסיף שאת הניגון שמע המגיד מהמלאכים במרומים!

כאן תשמעו (14-01) את הניגון, מושר ע"י הבעל מנגן הנפלא הרה"ח ר' ירמיה דמן שליט"א.

יצוין שכיום הניגון מוכר מאוד, אמנם הניגון היה מושר גם במוצאי יום הקדוש בהתלהבות יתירה ובמשך זמן רב אצל מרן הרה"ק בעל שומרי אמונים זיע"א, וכן אצל ממשיכי דרכו בקודש, בנו מ"מ האדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל, וחתנו האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל.

הגה"צ ר' משה רוקח זצ"ל מקאזלוב (נכד הרה"ק ר' משה ממקארוב בן השר שלום) הי' שר ניגון זה עם פאל נוסף כפי שתשמעו כאן (14-2) מפי בנו הגה"צ ר' מאיר זצ"ל, הנוסח הזה קבלו איש מפי איש עד השר שלום זי"ע.

בטיש בערב יום כיפור

מרן הדברי שלמה מבאבוב זצ"ל
בטיש ערב יום הקדוש

להתעלות

במיטות החסידות

סט 'אוצר פניני החסידות' למועדי השנה

מלקט מספרי גדולי ומאורי הצדיקים

וגאוני הדורות זי"ע"א ככתבם וכלשונם

אהוב, חביב, נחמד ונעים לכל הוגיו

א גיט יום טוב!

**מבצע
מיוחד**

סט מועדים
9 כרכים

500 ₪

במקום

630 ₪

טלפקט: 052-457-0054 (718)

טלפקט: 0175-0096-20-44

לזכור במועד: חסידים וחסידות

מרכז הזמנות:

1800-22-55-66

אד סטודיוס והחסידות לישרי לב

7 – ניגון אדון עולם בעלזא / מאמר על הבעל תפלה "היושב" המפורסם ר' מרדכי פעליץ ע"ה.

"מתוך ספר "אר"י שבחבורה" מהדורה החדשה שעומד להופיע בקרוב",
מאת ידידנו הדגול הרה"ג ר' עקיבא אשר פאדווא שליט"א

רב את לבם לאביהם שבשמים

אחד מגדולי וחשובי החסידים בחצר הקודש בעלזא היה היושב המפורסם ר' מרדכי פעליץ ז"ל יד ימינו של כ"ק מרן מהר"י זי"ע דער מיטלער בעלזער רב.

בנוסף להיותו תלמיד חכם גדול מתמיד וגם עסקן שפעל רבות ללא ליאות לצורכי הכלל ובפרט, היה רבי מרדכי מחונן בכושר רב כבעל תפלה ובעל מנגן, ואף שימש כבעל תפילה בימים הנוראים בבעלזא אצל מרן מהר"י זי"ע. רבים הזילו דמעות בשמעם את תפילותיו שנאמרו בהשתפכות הנפש ובמתיקות נפלאה.^[1]

פעם בליל יום הכיפורים עבר מרן זי"ע לפני התיבה לתפלת "כל נדרי" ותפילת ערבית כנהוג, ואחרי התפילה פנה אל רבי מרדכי וכיבד אותו לשיר "אדון עולם", והגדיל את המשימה שהטיל עליו באמרו: "זאלסט זינגען אַזא ניגון אז די הערץ זאלען שרייען און גליסטן צו גאט ב"ה!"^[2] (= תנגן ניגון כזה שיעורר בלבבות השומעים נהימה ותשוקה וערגה להידבק בהשם יתברך!)^[3]

חזקה על שליח נאמן כמוהו שקיים שליחותו, ועד היום הזה שרים בבעלזא בליל יום הכיפורים "אדון עולם" אחרי תפלת ערבית בדביקות ובהתלהבות עצומה באותו ניגון ששר רבי מרדכי באותו ליל יום הכיפורים, והנה הוא לפניכם מתוך "לחיים טיש" של ידידנו הרה"ח ר' יוסף משה כהנא שליט"א (07-01).^[4]

[הערת המערכת: הניגון הקדוש הזה על "אדון עולם" מושר גם בחצה"ק סאטמאר, בליל יום הקדוש אחרי תפלת ערבית. וכידוע הסתופף מרן ה"וואל משה" זי"ע מסאטמאר אצל הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, וכמו"כ גם מרן ה"קדושת יום טוב" זי"ע (אביו של ה"וואל משה") היה נוסע אל המיטלער בעלזער רב זי"ע, וייתכן שהביאו את זה משם].

בואו שעריו בתודה

עוד ניגון שמנגנים עד היום בחצר הקודש בעלזא בזכותו של רבי מרדכי פעליץ הוא הניגון המסורתי לפסוקים "שאו שערים ראשיכם" ששרים בעת שמחזירים את ספרי התורה לארון הקודש אחרי ההקפות בליל שמיני עצרת ובשמחת תורה. הניגון הוא בעצם "מארש" מוזיקאלי ששמע רבי מרדכי בהיותו בווייזן והביאו עמו לבעלזא והתאימו לפסוקי "שאו שערים"^[5] והנה הוא לפניכם (07-02), מושר בטוטו"ד ע"י ידידנו, הבעל מנגן המפורסם, הרה"ח ירמ' דמן שליט"א, מתוך האלבום "אושפיזין עילאין" ניגוני בעלזא לחג הסוכות ושמחת תורה..

יצוה צור חסדו

מנהג רבותינו הקדושים לבית בעלזא הוא לשיר בסעודת רעוא דרעוין את הזמר "יצוה צור חסדו", והמנהג הוא שרבותינו הקדושים אומרים תחילה בקול את הקטע הראשון, החסידים חוזרים אחריהם ואז שרים בית של ניגון קבוע.

כך ממשיכים שוב בקטע השני: "ברוך הוא אלוקינו", והשלישי "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו", וכן הלאה, כאשר אחרי כל קטע שרים את המשך הניגון המקובל על אופניו.

חסידים מספרים, שניגון המקובל מקורו מיסודו של רבי מרדכי. אלא שבענין זה סיפר הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ ז"ל בשם הבעל תפלה המפורסם החסיד רבי יעקב בעריש ז"ל, שהעולם סוברים שהוא הנהיג בבעלזא לשיר בניגון זה דייקא, אך בעצם לא כן היה, אלא הענין הוא שלרבי מרדכי פעלץ היתה 'חזקה' לומר איזה שיר בין החרוזים, ובדרך כלל היה משנה ומחדש את השיר ולא שר ניגון קבוע בכל שבת. והניגון האחרון ששר לפני פטירתו מן העולם נקבע בקביעות לזכרו, והוא הניגון המקובל ששרים עד היום^[6]. (הערת המערכת: מפאת קוצר הזמן לא הצלחנו להשיג את הניגון, אי"ה נשלמו בגיליונות הבאים)

אז מען הייצט אן, דאווענט זיך ווארעם!

כאמור שימש רבי מרדכי כבעל תפילה בימים הנוראים אצל מרן מהר"י זי"ע, וחזקתו היתה להתפלל שחרית בראש השנה ויום הכיפורים. שנה אחת, באמצע פסוקי דזמרה ביום הכיפורים בבוקר, הבחינו כמה חסידים שרבי מרדכי לא הופיע עדיין בבית הכנסת. כבר אמרו "ברוך שאמר" ... גמרו גם את השירה, התחילו כבר לומר "נשמת", ורבי מרדכי איננו! בעל "פסוקי דזמרה" סיים את אמירת "נשמת" ואמר את המלים: "והנורא בנוראותיך".

מרן זי"ע הפך את פניו כלפי מערב, כנהוג בבעלזא שהרבי הופך את פניו כלפי בעל התפילה בעת אמירת "המלך". הגיע הזמן לומר "המלך" ובעל התפילה טרם נראה לעין. פתאום נשמע קולו של רבי מרדכי בעומדו על יד פתח בית הכנסת שואג כארי בנעימה המיוחדת: "המלך"!!! הקהל הנדהם פנה מעבר מן הפתח עד המקום שעמד מרן זי"ע במזרח, ורבי מרדכי צעד דרך המעבר שנפתח וניגש אל העמוד והמשיך בתפילת שחרית כהרגלו.

בגמר התפילה פנה אליו מרן ואמר: "מרדכי! אז מען הייצט אָהן, דאווענט זיך ווארעם!" (= אם מסיקים מקודם [את התנור], מתפללים בחמימות...).

דברי מרן נשמעו אז כחידה סתומה, ורק לאחר מכן נודע פשר הדברים.

לימים סיפר בנו החסיד ר' גדליה ז"ל, שהיה עומד תמיד ליד אביו כדי לשורר ולסייע לו בעת תפלתו, שגם הוא לא ידע היכן הוא אביו. ידע הוא שיצא מכבר מבית האכסניה, ולכן לא שם לבו לחסידים שיעצו לו שילך לחפש אחריו, כי לא ידע היכן לחפשו.

במוצאי יום הכיפורים באו להגיד לרבי מרדכי שמרן קורא לו שיבוא אליו לחדרו. ביקש ממנו בנו ר' גדליה שברצונו להצטרף עמו. בדרך ראה שאביו רועד מפחד, ואמר לבנו: "בטח הרגיש מרן שלא התפללתי היום פסוקי דזמרה וברצונו להוכיח אותי על שאיחרתי לבוא לבית הכנסת..."

הנה, אך דרכה רגלו על מפתן בית נאווה קודש, קיבלו מרן זי"ע בשמחה גלויה ואמר לו: "מרדכי! אמרתי לרבנית, שתמיד אתה מתפלל טוב מאוד, אך השנה היו התפלות לעילא ולעילא! מה זה שהתפללת היום תפלה כה יפה וחמה במיוחד?"

סיפר רבי מרדכי: "יהודי פלוני ממאשטשיסק שהגיע לבעלזא לראש השנה, נחלה כאן בדלקת ריאות רחמנא ליצלן, וכבר שבוע ימים ששוכב הוא במיטתו. כל יום נכנס אני אליו לראות מה צרכיו. גם היום, בדרכי לבית הכנסת, סרתי אליו אל בית אכסנייתו וראיתיו נטוש ועזוב לבדו בביתו, כשכולו בוער בחום גבוה, ואין איש מאנשי הבית עמו לדאוג לצרכיו. בהיותו חולה מסוכן, בקעתי מיד עצים, הדלקתי את התנור, חיממתי לו מים והכנתי לו מאכל חם לאכול ולשתות, כדי להחיות את נפשו ולחמם את גופו. רק אז, כאשר ראיתי שהוטב לו, פניתי ללכת לבית הכנסת. והנה, בעודי עומד בפאָליש לפני הכניסה לבית הכנסת שמעתי את קולו של בעל פסוקי דזמרה, כשהוא מסיים: 'והנורא בנוראותיך'... מבלי לחשוב הרבה התחלתי מיד ממקום עומדי, לצעוק: 'המלך', ואז ניגשתי לפני התיבה והמשכתי להתפלל..."

אמר לו מרן: "יישר כוח מרדכי! אשריך וטוב לך!"^[7]

"בעל תפילה אבד"

בעת שנסתלק רבי מרדכי פעליץ זצ"ל, הספידו רבו מרן מהר"י זי"ע מרה. בתוך הדברים קונן עליו ואמר: "אבד חסיד, חסיד גדול, מן העולם. אבד עסקן, עסקן גדול, שעסק בצרכי הציבור באמונה. אך יותר מכל אלו כואב לי שאבד מן העולם בעל תפילה!", וכלשונו: "ווי וועט מען נאך נעמען אַזא בעל תפילה ווי מרדכי?" (= היכן נשיג עוד בעל תפלה כדוגמת מרדכי).^[8] ומסופר עוד, כי בראש השנה שאחרי פטירתו, קרא כ"ק מרן מהר"י זי"ע לבעל תפילה שהתמנה להתפלל תחתיו, ואמר לו, שיראה להתפלל כמו שרבי מרדכי רגיל היה להתפלל...

[1] הגה"ח ר' יוסף שטייכל זצ"ל, המכונה ר' יאשע בעלזער, סיפר ששמע ממקורבי מורו ורבו הגאון החסיד המפורסם ר' דוד מנחם מאניש באב"ד זצ"ל בעל "חבצלת השרון" אב"ד טארנאפול, שבפעם הראשונה שנסע לבעלזא להסתופף בצל כ"ק מרן מהר"י זי"ע בימים הנוראים, היה בדעתו להישאר בבעלזא רק על ראש השנה בלבד, אך אחרי ששמע את רבי מרדכי פעליץ מתפלל שחרית, אוותה נפשו לשמוע יותר מתפילותיו ונשאר בבעלזא גם על יום הכיפורים כדי לשמוע את תפילתו (הרה"ח ר' שמעון שיף במכתבו למערכת "אור הצפון" קובץ טו בשם חותנו זקינו ר' יאשע). וראה עוד אודות נסיעותיו של הגאון מטארניפול להסתופף בצל מרן מהר"י זי"ע להלן מדור ה' בערכו.

[2] בענין השימוש בכינוי זה זה נראה לי מענין להעתיק מתוך ספר "עמק טוב" שחיבר הרה"ג ר' יהושע העשיל גרובער ז"ל מבעלזא – וויען (יצא לאור מתוך כתב ידו בהשתדלות נכדו הרה"ח ר' נפתלי גרובער הי"ו – לונדון תשע"ד): "זכור את יום השבת לקדשו", אין זה ציווי, וכן מוכח מנקודתו, רק הכוונה שבכל עת זכורך השבת בפיך, עליך לקדשו. וכן ראיתי מקדושי ישראל שהיו נזהרין בזה לומר תמיד "שבת קודש". וזה נראה לי הפירוש בזוהר הק' "מאן דאדכר למלאכי בעי לברכא ליה, מאן דאדכר לשבתא בעי לקדשא ליה". והענין כמו שראיתי מאדומ"ר זלה"ה [כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע] שבכל פעם שהזכיר השם בלשונינו אמר תיכף ב"ה [- גאט ברוך הוא], וזהו 'לברכא ליה', וכן בשבת 'לקדשא ליה' [- שבת קודש], כנ"ל.

[3] מרשימות כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע בפנקסו.

[4] לפי גרסה אחרת מדובר בניגון שבו שרים בבעלזא "שיר היחוד" בליל יום הכיפורים.

[5] מקובל מזקני החסידים.

[6] "אור הצפון" (קובץ ס"ט) מדור "ולעבדו בכל לבבכם".

[7] סיפור ידוע ומפורסם מפי זקני החסידים. וכן מספר הרה"ח ר' אברהם רינגל שליט"א ששמע סיפור זה מפי החסיד ר' גדליה פעליץ ז"ל, בנו של רבי מרדכי, בעת ביקורו בנאראל (מרשימות ידידי הרה"ח ר' אהרן אסטרייכער הי"ו). אולם יצוין, שיש שמספרים סיפורים דומים על בעלי תפלה מפורסמים אחרים בחצרות אחרות.

[8] מרשימות כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע.